

تشریح و بررسی نقل و انتقال سوابق و حق بیمه های پرداختی در نظام تأمین اجتماعی ایران

سید محمد آیتی نجف آبادی^۲

چکیده

در نظام تأمین اجتماعی، نقل و انتقال سوابق بیمه ای بین صندوق های بیمه و بازنشستگی از دو جنبه قابل تأمل است. از یک سو، جابجایی های مکرر و بدون ضابطه بین صندوق ها می تواند نگهداری سوابق، محاسبات بیمه ای و منابع و مصارف صندوق ها را با اختلال مواجه کند و از سوی دیگر، وجود موانع بیش از حد قانونی یا اجرایی در برابر بیمه شدگان برای جابجایی سوابق خود می تواند موجب تضییع حقوق قانونی و افزایش نارضایتی آنان گردد. همچنین می توان انتقال سوابق بیمه را با توجه به اینکه به درخواست بیمه شده باشد یا خیر، به اختیاری و اجباری تقسیم نمود، البته به تازگی، روشی دیگر تحت عنوان «مستمری جمع» در قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص پیش بینی شده است که اشخاص بتوانند بدون انتقال سوابق بیمه ای خود، قادر به استفاده از مزایای (مستمری بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت) سوابق بیمه ای خود در صندوق های مختلف باشند. که این روش ها دارای شرایط و آثار متفاوتی هستند. در حال حاضر بیمه شدگان همه صندوق های بیمه و بازنشستگی برای انتقال سوابق بیمه ای خود با مشکلات جدی رو به رو هستند. وجود قوانین متعدد و پراکنده، اختلاف رویه بین صندوق ها، هزینه های سنگین ناشی از مابه التفاوت سهم بیمه شده، عدم احتساب سوابق منتقل شده برای احراز شرایط بازنشستگی، توجه صرف قوانین موجود در جهت نفع اقتصادی صندوق ها و عدم لحاظ حقوق بیمه شدگان، عدم امکان انتقال سوابق خدمت غیر رسمی کارکنان و... از جمله مواردی است که مشکلات بسیاری را برای بیمه شدگان و صندوق ها به وجود آورده و منجر به ایجاد سرگردانی، بلا تکلیفی و آشفتگی فکری برای بخشی از نیروهای فعال جامعه شده است. از آنجا که سوابق بیمه ای بیمه شدگان در احراز شرایط برقراری تعهدات و ارائه خدمات و مزایا برای صندوق ها و در نتیجه وضع معیشتی بیمه شدگان و خانواده آنها اهمیت بسیاری دارد، لازم است قوانین و مقررات به نحوی اصلاح شوند که از تضییع حقوق بیمه شدگان به هنگام انتقال سوابق جلوگیری شود و در همان حال، ضوابط بیمه ای و نفع اقتصادی صندوق ها نیز رعایت گردد. در پژوهش حاضر با توجه به چالش ها و کاستی هایی که به صورت مختصر به آنها اشاره رفت، لازم دیده شد در خاتمه، پیشنهادهای ارائه گردد که می تواند مطمح نظر قرار گیرد.

¹ Contributions

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق مالی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: mohammad.avati@ut.ac.ir
ORCID ID: 0000-0002-9404-9133

کلمات کلیدی : «نقل و انتقال سوابق بیمه، مستمری جمع، شرایط انتقال، آثار انتقال، مدارک و مراحل، چالش ها»

مقدمه

در گذشته امکان نقل و انتقال سوابق بیمه، در قوانین جامع بیمه ای پیش بینی نشده بود؛ بنابراین اگر افراد در سازمان و یا ارگانی خدمت می کردند، و پس از اتمام دوران خدمت آنان یا قبل از آن به هردلیلی از شغل مربوطه خارج می شدند و خواستار انتقال سوابق خود می شدند، انتقال سوابق بیمه و حق بیمه های پرداختی به صندوق های بیمه ای دیگر امکان پذیر نبود. این وضعیت ادامه داشت تا اینکه قانونگذار برای اولین بار با توجه به شرایط بیمه شدگان برای نقل و انتقال سوابق بیمه، در تاریخ ۱۳۶۵/۳/۲۷، ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی را به تصویب رساند. ناگفته نماند این ماده واحده قانونی بر اساس «قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص مصوب ۱۴۰۲/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی، صریحاً نسخ گردیده است. در حال حاضر بر اساس قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص مصوب ۱۴۰۲ و قوانین دیگر که هدف آنها یکسان سازی خدمات صندوق های بیمه ای است، انتقال سوابق بیمه شدگان از سایر صندوق های بیمه ای به سازمان بیمه تامین اجتماعی و بالعکس و به عبارت دیگر انتقال سوابق بین کلیه سازمان ها و صندوق های بیمه گر فعال در حوزه بیمه های اجتماعی دولتی و غیردولتی، با در نظر گرفتن شرایط و قواعد مقرر امکان پذیر می باشد. در نظام حقوقی ایران در اجرای قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب سال ۱۳۸۳ یکی از اصول و سیاست های ساختاری نظام جامع تأمین اجتماعی، «نحوه جابجایی» (جابجایی بیمه شدگان بین صندوق های بیمه همگانی به صورت انفرادی یا گروهی)، می باشد. بر این اساس در نظام تأمین اجتماعی ایران، امکان نقل و انتقال حق بیمه یا سوابق بیمه ای از یک صندوق بازنشستگی به صندوق بازنشستگی دیگر از این لحاظ نیز حاصل است؛ به طوری که سوابق قبلی با سوابق جدید، تجمیع خواهد شد و تا به این لحظه به روز ترین قانون در مبحث نقل و انتقال سوابق بیمه بین صندوق های بازنشستگی، «قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص» مصوب ۱۴۰۲/۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی می باشد که در تاریخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. نظر به اهمیتی که انتقال و تجمیع سوابق بیمه ای در حمایت از حقوق بیمه شدگان دارد، در ادامه به بررسی انواع انتقال، شرایط انتقال و محدودیت های آن، آثار انتقال، مدارک لازم جهت انجام این امر، مراحل انجام انتقال اختیاری سوابق بیمه ای و درنهایت به چالش ها و مشکلات نقل و انتقال سوابق و حق بیمه های پرداختی اشاره می رود و راهکارها و پیشنهاداتی نیز ارائه می شود.

^۳ ر.ک: بند «ک» ماده ۶ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۸۳)

^۴ در بیمه های تجاری برای تبیین اصطلاح «حق بیمه» از واژه Premium استفاده می شود؛ اما در بیمه های اجتماعی غالباً به جای آن اصطلاح Contributions به کار می رود. در این خصوص ر.ک. به:

Wikeley, NJ & Ogus, op. cit., p. 8"; Clarke, Malcolm, Policies and perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century, First edition, Oxford University Press, 2007, p. 132.

ادبیات موضوعی

باید گفت از تاریخ لازم الاجرا شدن قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص مصوب ۱۴۰۲، نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی در مورد اشخاصی که به علت انتقال، استعفا، باز خرید خدمت، اخراج، انفصال دائم و همچنین تغییرات ساختاری ناشی از ادغام، انحلال و واگذاری ها، رابطه استخدامی آنان با کارفرمای متبوع، قطع و به تبع آن از عضویت و شمول صندوق بازنشستگی مربوط، خارج یا به سبب بیمه پردازی و یا تبدیل وضع استخدامی، مشترک صندوق بازنشستگی جدید شده یا بشوند، امکان پذیر می باشد. البته نقل و انتقال سوابق حق بیمه یا کسور بازنشستگی پس از برقراری حقوق بازنشستگی، از کار افتادگی و یا مستمری بازماندگان از صندوق پرداخت کننده مستمری به سایر صندوق ها ممنوع است.

۱-انواع انتقال

نقل و انتقال سوابق بیمه ای را با توجه به آنکه به درخواست بیمه شده باشد یا خیر می توان به انتقال اختیاری و اجباری تقسیم نمود.

۱-۱- انتقال اختیاری

3

«منظور از انتقال اختیاری آن است که انتقال وابسته به اراده شخص است و وی هیچ الزامی به انجام این اقدام ندارد. نقل و انتقال اختیاری در اغلب موارد، زمانی مطرح می شود که فردی که در سابق به اعتبار اشتغالش عضو صندوق بیمه ای خاصی بوده است، به دلیل تغییر ارادی شغل به عضویت صندوق بیمه ای جدیدی درآید؛ به عنوان مثال، زمانی که یک کارگر مشمول قانون کار (که صندوق بیمه ای وی سازمان تأمین اجتماعی است)، به استخدام رسمی دولت در می آید، صندوق بازنشستگی وی از زمان استخدام دولتی، صندوق بازنشستگی کشوری خواهد بود. در این فرض، وی در خصوص این موضوع که آیا سوابق بیمه ای قبلی خود در سازمان تأمین اجتماعی را به سازمان بازنشستگی کشوری منتقل نماید یا خیر، مختار است. در نظام حقوقی ایران در قوانین و مقررات از این اقدام (یعنی انتقال سوابق بیمه از یک صندوق صندوق دیگر) در برخی موارد به عنوان تغییر صندوق بیمه ای یاد شده است که البته تعبیر دقیقی نیست؛ یعنی، شخص می تواند صندوق بازنشستگی خود را به عنوان مثال از صندوق «الف» به صندوق «ب» تغییر دهد اما سوابق بیمه ای خود را به صندوق جدید، انتقال ندهد».^۵

۱-۲- انتقال اجباری

«این انتقال، ناظر به موردی است که شخص شاغل بدون آن که حق انتخاب و اختیار داشته باشد، صندوق بیمه ای وی تغییر می یابد و به تبع آن، حق بیمه پرداخت شده به صندوق بازنشستگی قبلی، خود به خود به صندوق بازنشستگی جدید منتقل می شود. این وضعیت معمولاً زمانی اتفاق می افتد که صندوق بیمه ای که شخص به واسطه شغل خود، عضو آن بوده است، منحل و یا در صندوق بازنشستگی دیگری ادغام شود؛ در این صورت، سوابق بیمه ای یا حق بیمه، خود به خود و بدون اراده شخص شاغل از صندوق بازنشستگی قبلی به صندوق بازنشستگی جدید منتقل می شود. در فرض انتقال اجباری، جابجایی بیمه شدگان میان صندوق های بیمه ای به صورت گروهی است. در این زمینه می توان انتقال سوابق بیمه ای ناشی از ادغام صندوق بازنشستگی وزارت جهاد کشاورزی

^۵ بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۲.

سابق در صندوق بازنشستگی کشوری و یا ادغام صندوق های بازنشستگی سپاه، ارتش و نیروی انتظامی و تشکیل سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح را به عنوان مثال بیان نمود»^۶

۳-۱- نوآوری قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص تا قبل از تصویب قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص، افراد صرفاً می توانستند با وجود شرایطی سوابق خود را انتقال دهند؛ که این انتقال در مواقعی اختیاری و در مواردی نیز به صورت اجباری بود. لیکن با تصویب قانون فوق الذکر، افراد متقاضی انتقال می توانند علاوه بر استفاده از روش انتقال، از روش دیگری تحت عنوان «مستمری جمع» استفاده کنند. طبق این قانون؛ «آن دسته از مشمولان این قانون که تمایل به نقل و انتقال سوابق بیمه مطابق مواد (۳) و (۴) این قانون ندارند و یا به صورت اختیاری یا اجباری و یا به هر دلیلی از شمول قوانین و مقررات صندوق مربوط خارج شده و مشترک صندوق دیگری محسوب می شوند در چهارچوب شرایط مذکور در بندهای ذیل می توانند درخواست برقراری «مستمری جمع» نمایند. سوابق بیمه ای این افراد طبق قانون، تا زمان احراز شرایط برقراری مستمری (بازنشستگی، از کار افتادگی و فوت)، کماکان در صندوق مبدأ محفوظ می ماند :»^۷ نحوه احراز شرایط برقراری مستمری با احتساب مجموع سوابق پرداخت حق بیمه نزد صندوق مبدأ، صرفاً تابع قوانین و مقررات مورد عمل آخرین صندوق (مقصد) می باشد. «شرط برقراری مستمری جمع، ارائه درخواست از سوی بیمه شده و حسب مورد کارفرمای ذی ربط به آخرین صندوق مقصد می باشد. شناسایی بازماندگان واجد شرایط (افراد تبعی یا تحت پوشش بیمه شده اصلی)، برقراری و استمرار مستمری، میزان سهم و افزایش مستمری سالانه آنان، مطابق مقررات هر یک از صندوق های بازنشستگی ذی ربط می باشد.»^۸ میزان مستمری ماهانه قابل پرداخت در هر یک از صندوق های بازنشستگی نیز به نسبت سنوات پرداخت حق بیمه و طبق ضوابط قانون فوق و به روش زیر محاسبه میگردد: «مستمری قابل پرداخت برابر است با معدل نسبت حقوق یا دستمزد مشمول کسور هر سال به حداقل حقوق یا دستمزد همان سال طی دو سال آخر بیمه پردازی ضرب در حداقل حقوق یا دستمزد زمان بازنشستگی تقسیم بر سی، ضرب در سنوات بیمه پردازی»^۹.

در نهایت باید گفت، در برقراری مستمری جمع، صندوق مقصد مکلف است در صورت احراز شرایط مقرر با احتساب مجموع ایام بیمه پردازی نزد هر یک از صندوق ها، نسبت به برقراری مستمری استحقاقی متناسب با سنوات بیمه پردازی در آن صندوق اقدام نماید. سهم هر یک از صندوق های بازنشستگی به تناسب سوابق بیمه ای به طور مجزا و مطابق بند «ت» ماده ۶ قانون ذکر شده با صدور احکام مربوط، محاسبه و توسط صندوق ذی ربط پرداخت می شود.

^۶ بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۲.

^۷ ماده ۶ قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص (مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱).
^۸ بند «ب» ماده ۶ قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص (مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱).

^۹ بند «ت» ماده ۶ قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص (مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱).

۲- شرایط انتقال سوابق بیمه

امروزه در بیشتر کشورها در جهت حفاظت از منابع صندوق های بیمه ای و حمایت از حقوق بیمه شدگان، انتقال اختیاری سوابق بیمه از یک صندوق صندوق دیگر، دارای شرایطی است. در ایران نیز چنین شرایطی در قوانین و مقررات تعیین شده است، به همین دلیل در ادامه، به همراه ذکر شرایطی که در قوانین جامع بیمه ای پیش بینی شده؛ توضیحاتی نیز آورده می شود.

۲-۱- عدم تسویه کسور بازنشستگی

اگر فرد متقاضی انتقال سوابق بیمه ای، از محل خدمت خود، با خرید خدمت، استعفا و یا اخراج شده باشد و در حال حاضر درخواست داشته باشد که سوابق بیمه ای خود را به صندوق های بیمه ای دیگر انتقال دهد، می بایست به طور کلی کسری هایی را که بابت مستمری بازنشستگی از وی گرفته شده است را در صندوق بیمه های قبلی خود تسویه نکرده باشد و به عبارتی آن حق بیمه ها را بازپس نگرفته باشد.

نباید ناگفته گذاشت که به طور کلی « کلیه اشخاصی که کسور بازنشستگی یا حق بیمه خود را به هر علت، از صندوق بازنشستگی ذی ربط دریافت نموده یا بنمایند، انتقال کسور بازنشستگی یا حق بیمه آنان ممنوع می باشد».^{۱۰}

۲-۲- فقدان سابقه انتقال حق بیمه

۵ «در نظام تأمین اجتماعی ایران، صندوق های بازنشستگی با استناد به «ضوابط نقل و انتقال حق بیمه و کسورات بیمه ای بین صندوق های بیمه» (مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷ هیأت وزیران)، انتقال اختیاری سوابق بیمه ای را تنها برای یک مرتبه امکان پذیر می دانند. برابر ماده ۲ این مصوبه: « هر یک از بیمه شدگان فقط برای یک بار، مجاز به تغییر صندوق بیمه خود هستند.» با این حال، ظاهر این ماده تنها دلالت بر ممنوعیت تغییر صندوق بیمه ای بیش از یک مرتبه دارد و در مورد انتقال سوابق بیمه، در بردارنده محدودیتی نیست؛ زیرا تغییر صندوق بیمه ای لزوماً به معنای انتقال سوابق بیمه ای از صندوق پیشین به صندوق جدید نمی باشد؛ بدین معنی که، ممکن است شخص در طول حیات خود چندین بار صندوق بیمه ای خود را تغییر دهد، بدون آنکه سوابق بیمه ای خود را از صندوق یا صندوق های سابق به صندوق جدید منتقل نماید؛ به عنوان مثال؛ کارگری که صندوق بیمه ای وی سازمان تأمین اجتماعی است، به دلیل استخدام در دستگاه دولتی به عضویت صندوق بازنشستگی کشوری در آید و مدتی پس از آن، به دلیل استعفا از شغل قبلی و استخدام در وزارت نفت به عضویت صندوق بازنشستگی شرکت نفت در آید اما تمایلی به انتقال سوابق بیمه ای خود از صندوق یا صندوق های قبلی به صندوق جدید، نداشته باشد. در واقع فرض این ماده ناظر به مواردی است که تغییر صندوق بیمه ای با انتقال سوابق بیمه ای همراه باشد. در نتیجه، در صورتی که شخص، تنها صندوق بیمه ای خود را تغییر بدهد بدون این آنکه خواستار انتقال سوابق بیمه ای خود باشد، مجاز به تغییر صندوق بیمه ای برای بیش از یکبار است. در عمل نیز اگر شخصی در سه مقطع زمانی متفاوت، عضو صندوق های بیمه ای مختلف بوده باشد بدون آن که پیش از این سوابق خود را از صندوق اول به صندوق سوم یا از صندوق دوم به صندوق سوم منتقل کرده باشد، برخی صندوق های بازنشستگی، انتقال سوابق بیمه ای از دو صندوق بازنشستگی پیشین به صندوق بازنشستگی فعلی (صندوق سوم) را فاقد منع قانونی می دانند».^{۱۱}

^{۱۰} تبصره ۲ ماده ۲ « قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص » مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۴۰۲/۰۲/۱۳ شورای نگهبان .

^{۱۱} بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۴.

۲-۳- پرداخت مابه التفاوت حق بیمه

«صندوق های بازنشستگی در فرض تغییر اختیاری صندوق، انتقال سوابق بیمه ای از صندوق بازنشستگی دیگر به صندوق جدید را منوط به دریافت مابه التفاوت حق بیمه (صندوق قبلی با صندوق جدید)، می نمایند. اگر چه منطقی است از شخصی که در صندوق بازنشستگی قبلی حق بیمه کمتری نسبت به صندوق بازنشستگی جدید پرداخت می کرده است (به عنوان مثال حق بیمه سهم وی در صندوق قبلی ۷ درصد و در صندوق جدید ۹ درصد باشد)، برای برابر شدن شرایط وی با سایر اعضای صندوق جدید در تأمین مالی صندوق، مابه التفاوت حق بیمه صندوق قبلی با صندوق جدید را بپردازد، اما نظام تأمین اجتماعی ایران این مابه التفاوت در مورد همه نقل و انتقال ها (حتی در مواردی که حق بیمه صندوق قبلی بیشتر از صندوق جدید است) از متقاضی انتقال دریافت می شود. میزان مابه التفاوت حق بیمه که شخص باید بپردازد، فرمول خاصی دارد: «کسور بازنشستگی یا حق بیمه با نرخ مقرر در صندوق بیمه جدید (اعم از سهم مستخدم و سهم کارفرما) بر مبنای آخرین حقوق و فوق العاده های دریافتی در تاریخ جابجایی یا اولین حقوق و مزایای ماهانه زمان انتقال به صندوق جدید که مشمول کسر حق بیمه یا کسور بازنشستگی می شوند (هر کدام که بیشتر است) ضرب در تمام ماه های سنوات خدمت قابل قبول در صندوق بیمه جدید، منهای مجموع وجوهی که به عنوان کسور بازنشستگی یا حق بیمه متعلقه (اعم از سهم مستخدم و سهم کارفرما) و تفاوت تطبیق حقوق و مقرری ماه اول و حق بیمه درمان از صندوق بیمه قبلی به صندوق بیمه جدید منتقل شده است». ^۶ سوالی که در اینجا مطرح می شود آن است که چنانچه شخص متقاضی انتقال، مابه التفاوت را پرداخت نماید تکلیف چیست؟ در نظام حقوقی ایران، قوانین و مقررات تکلیف این موضوع را مشخص نموده اند. رویه عملی برخی از صندوق ها من جمله صندوق تأمین اجتماعی در این زمینه آن است که به متقاضی اخطار می شود، چنانچه ظرف مدت تعیین شده نسبت به پرداخت مابه التفاوت اقدام ننمایند و یا ترتیبی برای پرداخت آن ندهد، پذیرش سوابق مورد نظر بر اساس تقاضای مجدد و تجدید محاسبه مابه التفاوت خواهد بود. ^۷ جهت تبیین بهتر بحث، به ارائه نموداری فرمول های چگونگی محاسبه سهم بیمه شده (مابه التفاوت) در چند مورد پرداخته می شود.

سهم مستخدم (بیمه شده) طبق فرمول های زیر محاسبه می شود:

^{۱۲} در فرض تغییر اجباری صندوق، مابه التفاوت حق بیمه معمولاً توسط دولت پرداخت می شود؛ به عنوان مثال، به موجب ماده واحده «قانون ادغام صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت جهاد کشاورزی در صندوق بازنشستگی کشوری» (مصوب ۱۳۹۰)، «بار مالی و هزینه انتقال از محل سهام قابل واگذاری دولتی در بنگاه های اقتصادی از ناحیه دولت، تأمین و پرداخت می شود.»

^{۱۳} ر.ک: رأی شماره ۸۴/۳۴۴، مورخ ۱۳۸۴/۷/۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

^{۱۴} لازم به ذکر است «اگر صندوق های بیمه طبق مقررات مورد عمل، علاوه بر پرداخت حقوق بازنشستگی، از کار افتادگی کلی و بازماندگان، مشترکان خود را در برابر بیماری ها، کمک ازدواج، بارداری، حقوق ایام بیماری، غرامت مقطوع نقص عضو و مستمری از کار افتادگی جزئی نیز بیمه نموده باشند، هنگام انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی به صندوق بیمه دیگر، سهم درمان به علاوه یک درصد بابت مزایای یاد شده از جمع وجوه قابل انتقال کسر می شود و در صورتی که نرخ حق بیمه درمان مطابق مقررات مربوطه، رقم معینی از کسور بازنشستگی یا حق بیمه پرداختی را تشکیل ندهد، یک سوم مجموع حق بیمه یا کسور بازنشستگی سهم شخص و سهم کارفرما از این بابت منظور می گردد.» تبصره ۱ ماده ۴ «ضوابط نقل و انتقال حق بیمه و کسورات بیمه ای بین صندوق های بیمه (مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷).

^{۱۵} بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۵.

فرمول ۱: انتقال حق بیمه (سابقه) از صندوق تأمین اجتماعی به صندوق بازنشستگی کشوری:

$$\text{حق بیمه یا کسور انتقالی} - \text{ماه های سنوات خدمت غیر رسمی} \times 9\% = \text{مابه التفاوت کسور قابل پرداخت توسط مستخدم} = \text{حقوق و مزایای ماهیانه مشمول کسر کسور مندرج در اولین حکم کارگزینی}$$

فرمول ۲: انتقال حق بیمه (سابقه) از صندوق بازنشستگی کشوری به صندوق تأمین اجتماعی:

$$\text{حق بیمه یا کسور انتقالی} - \text{ماه های سنوات خدمت غیر رسمی} \times 18\% = \text{مابه التفاوت کسور قابل پرداخت توسط مستخدم} = \text{اولین حقوق و مزایای مشمول کسر حق بیمه در سازمان تأمین اجتماعی}$$

7

فرمول ۳: انتقال سابقه به دلیل بازر خریدی کارکنان (موضوع قانون نحوه تعدیل نیروی انسانی دستگاه های دولتی مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۷):

$$\text{مقدار حق بیمه یا کسور انتقالی} - \text{ماه های سنوات قابل انتقال} \times 15\% = \text{مابه التفاوت کسور قابل پرداخت توسط مستخدم} = \text{آخرین حقوق و مزایای مبنای برداشت کسور در صندوق قبلی یا حداقل دستمزد کارگر عادی در زمان انتقال، هر کدام که بیشتر باشد}$$

فرمول های فوق در صورت تغییر صندوق به دلیل تغییر محل کار یا تغییر ساختار اعمال می شوند و اگر تغییر صندوق بدون تغییر دستگاه اجرایی و یا تغییر محل کار صورت پذیرد، فرمول های خاص و نحوه محاسبه متفاوتی دارند که از حوصله بحث حاضر خارج است.

۲-۴- انتقال توسط بیمه شده اصلی یا بازماندگان وی

«بیشتر صندوق‌های بازنشستگی فعال در ایران، انتقال سوابق بیمه‌ای را منوط به درخواست بیمه شده اصلی (یا همان شخص شاغل بیمه پرداز)، می‌دانند. از این رو، چنانچه این شخص در دوران اشتغال و عضویت در صندوق بازنشستگی «الف» فوت نماید، در حالی که پیش از این، سابقه پرداخت حق بیمه به صندوق بازنشستگی «ب» را نیز داشته باشد، بیمه شدگان تبعی (ورثه یا افراد تحت تکفل وی) نمی‌توانند درخواست انتقال سوابق بیمه از صندوق بازنشستگی قبلی به صندوق بازنشستگی جدید را بنمایند.»^{۱۶} لیکن با تصویب قانونی جدید، «حق بیمه یا کسور بازنشستگی مشمولین که به هر یک از صندوق‌های بیمه بازنشستگی پرداخت شده است، بر اساس تقاضای کتبی بیمه شده یا بازماندگان واجد شرایط وی پس از بروزرسانی از صندوق مبدأ به صندوق مقصد منتقل می‌شود. بیمه شده ذی نفع یا سایر بازماندگان قانونی واجد شرایط تقاضای انتقال سابقه پرداخت حق بیمه یا کسور بازنشستگی را به صورت کتبی به صندوق مقصد ارائه نموده و صندوق مزبور پس از بررسی و انطباق تقاضا با ضوابط و مقررات ذی ربط، انتقال وجوه حق بیمه یا کسور بازنشستگی را از صندوق مبدأ ظرف یک ماه تقاضا می‌نماید. صندوق مبدأ مکلف است حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تقاضای صندوق مقصد وجوه قابل انتقال را به آن صندوق منتقل کند.»^{۱۸}

پس باید گفت که با قانون فوق، معضل عدم امکان انتقال سوابق بیمه توسط بازماندگان (بیمه شدگان تبعی و به عبارتی، ورثه یا افراد تحت تکفل بیمه شده اصلی) در صورت فوت بیمه شده اصلی، حل شده است؛ در نتیجه اکنون محدودیتی در این باره وجود ندارد و صندوق‌های بازنشستگی اعم از دولتی و غیردولتی باید درخواست بازماندگان را جهت انتقال سوابق، پذیرا باشند.

۲-۵- انتقال حق بیمه‌های پرداختی

افراد متقاضی انتقال سوابق بیمه، زمانی که درخواست خود را برای انتقال سوابق بیمه به صندوق بیمه‌ای دیگر (مقصد) ثبت نمودند، صندوق مبدأ مکلف است وجوه حق بیمه یا کسور بازنشستگی سالهای قابل انتقال به صندوق مقصد را براساس آخرین نرخ سود اوراق مشارکت یکساله اعلامی از سوی بانک مرکزی در زمان درخواست به صورت سالانه و با نرخ سود ساده (غیر مرکب) محاسبه و به روزرسانی و به صندوق مقصد پرداخت کند.

در صورتی که صندوق‌های مشمول، طبق مقررات، علاوه بر پرداخت حقوق بازنشستگی، از کار افتادگی اعم از کلی و جزئی و فوت، مشترکان خود را در برابر بیماری‌ها، کمک هزینه ازدواج، بارداری، حقوق ایام بیماری و غرامت نقص عضو بیمه نموده باشند، هنگام انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی به صندوق مقصد، سهم درمان به علاوه یک درصد (۱٪) بابت مزایای یاد شده از جمع وجه قابل انتقال کسر می‌شود.

باید یادآور شد که رویه صندوق‌های بیمه‌ای در ارتباط با شرایط فوق، قابل انتقاد است؛ زیرا گاهی سابقه کار افراد را تنها به بهانه تغییر شغل و جلوگیری از تضرر صندوق منتقل علیه نادیده می‌گیرد. در حالی که از لحاظ اصول بیمه‌های اجتماعی آنچه مهم است و شرط لازم برای دریافت مزایا محسوب می‌شود، سابقه کاری است که بابت آن حق بیمه پرداخت گردیده است و تغییر شغل و

^{۱۶} بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۸.

^{۱۷} با این حال بازماندگان بیمه شدگان سازمان تأمین اجتماعی، که متعاقب قطع رابطه استخدامی با دستگاه متبوع و خروج از عضویت صندوق قبلی، بیمه پرداز صندوق اجتماعی شده اند اما در زمان حیات، تقاضای انتقال کسور خود را به شعب صندوق ارائه نموده اند، مجاز خواهند بود در صورت تمایل نسبت به این امر اقدام کنند. (ر.ک: بخشنامه تلخیص شده شماره ۱۵ امور فنی بیمه شدگان، سازمان تأمین اجتماعی، ۱۳۹۰، ص ۱۴).

^{۱۸} ماده ۳ قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق‌های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه‌ای اشخاص مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱.

صندوق نباید به این حق مکتسب، لطمه‌ای وارد سازد. به همین جهت در اسناد سازمان بین‌المللی کار شرط دریافت مستمری‌های بازنشستگی، از کار افتادگی و فوت تنها میزان مشخصی سابقه پرداخت حق بیمه، اشتغال یا اقامت است و محدودیتی در زمینه محل کسب سابقه و نوع شغل مقرر نشده است. قوانین به صندوق (مقصد)، اختیار داده است تا بر اساس محاسبات بیمه‌ای از متقاضی انتقال، مابه التفاوت حق بیمه را دریافت کند. بنابراین، می‌توان این مابه التفاوت را به نحوی تعیین کرد که از یک سو، مانع از تضرر صندوق شود و از دیگر سو، سابقه منتقل شده نیز از هر لحاظ موثر واقع شود.

۳- آثار انتقال

«در نظام حقوقی ایران در برخی موارد، سوابق بیمه‌ای کسب شده در صندوق دیگر به اندازه سوابقی که در صندوق جدید کسب می‌شود، معتبر نیست یا به عبارت دیگر، سوابق پیشین در صندوق جدید با همه آثار آن پذیرفته نمی‌شود؛ به عنوان مثال، چنانچه کارمند دولت، سوابق خدمت غیر دولتی (سابقه اشتغال در کارگاه‌های مشمول قانون کار) را به صندوق بازنشستگی کشوری (و یا صندوق دیگری که کارمند دولت مشمول آن است) منتقل نماید، این انتقال سابقه تنها در محاسبه میزان مستمری موثر است و در محاسبه سنوات خدمت لازم برای بازنشستگی، برقراری مستمری از کار افتادگی و بازماندگان و نیز اعطای پایه، درجه و یا نظایر آن بی‌تاثیر است.^{۱۹} حتی تاثیر این سوابق در میزان مستمری بازنشستگی مشروط به آن است که مستخدم در زمان بازنشستگی، حداقل دارای بیست سال سابقه خدمت دولتی باشد. بنابراین، سابقه پرداخت حق بیمه فرد مزبور در سازمان تأمین اجتماعی در صورت انتقال و پرداخت مابه التفاوت، به عنوان حداقل سابقه لازم برای احراز شرایط بازنشستگی توافقی به حساب نمی‌آید. در واقع این فرد مانند کسی است که تازه شروع به کار کرده و باید از زمان پذیرفته شدن به خدمت رسمی دولت، بیست سال کار کند تا بتواند تقاضای بازنشستگی با این شرایط را بنماید. چنین وضعیتی در مورد انتقال سوابق بیمه‌ای به سازمان تأمین اجتماعی نیز وجود دارد. به موجب «قانون نحوه تاثیر سوابق منتقله بر سازمان تأمین اجتماعی برای استفاده از مزایای مقرر در قانون تأمین اجتماعی» (مصوب ۱۳۸۰)، سوابق خدمت غیر مشمول قانون تأمین اجتماعی بیمه شدگان که به سازمان تأمین اجتماعی منتقل می‌شود، در صورت پرداخت مابه التفاوت بر اساس محاسبات بیمه‌ای صرفاً در تعیین مبلغ مستمری بازنشستگی، از کار افتادگی و بازنشستگی قابل احتساب بوده و در احراز شرایط لازم برای بازنشستگی بی‌تاثیر است.»^{۲۱}

۴- مدارک لازم برای انتقال سوابق بیمه

با توجه به حق قانونی بیمه شدگان برای نقل و انتقال سوابق بیمه بین صندوق‌های بازنشستگی، متقاضیانی که قصد نقل و انتقال سوابق بیمه‌ای را دارند می‌توانند با توجه به شرایط لازم، برای انتقال سابقه بیمه‌ای خود اقدام نمایند. جهت نقل و انتقال سوابق بیمه بین صندوق‌های بیمه‌ای، مدارک خاصی مورد نیاز می‌باشد؛ به همین جهت در ادامه، در رابطه با مدارک لازم برای انتقال سوابق بیمه بین صندوق‌های بازنشستگی توضیحات لازم ارائه خواهد شد.

^{۱۹} برابر تبصره ۲ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی (مصوب ۱۳۶۵): «در آن قسمت از سنوات خدمت قابل قبول دولتی مستخدم که مبنای برداشت حق بیمه یا کسور بازنشستگی قرار گرفته با انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی جزء خدمت رسمی قرار می‌گیرد و مازاد بر آن مشمول مقررات صندوق بازنشستگی مربوط خواهد بود.»

^{۲۰} ر.ک: «قانون نحوه تاثیر سوابق خدمت غیر دولتی در احتساب حقوق بازنشستگی و وظیفه و مستمری کارکنان دولت» (مصوب ۱۳۷۲).

^{۲۱} بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ نخست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۹.

۱-۴- ثبت برگه درخواست انتقال سوابق بیمه ای از سوی متقاضی در دفتر شعب صندوق بیمه ای مقصد.
۲-۴- تصویر حکم قطع همکاری یا حکم تغییر نظام بیمه ای مشروط به بیمه پردازی در زمان ارائه درخواست برای انتقال سوابق بیمه.

۳-۴- مکاتبه شعب صندوق بازنشستگی جدید جهت دریافت مدارک مرتبط با انتقال کسور بازنشستگی متقاضی از صندوق بیمه ای قبلی متقاضی که شامل: الف- اولین حکم استخدامی که مستخدم به موجب آن مشمول مقررات صندوق بازنشستگی ذی ربط قرار گرفته به انضمام حکم قطع رابطه استخدامی یا تغییر نظام بیمه ای وی و همچنین گواهی رسمی موسسه دولتی محل اشتغال مبنی بر اینکه مستخدم، کسور بازنشستگی و یا خدمت خود را جزئاً یا کلاً دریافت ننموده است. ب- گواهی دستگاه محل خدمت قبلی متقاضی مبنی بر اعلام تاریخ شروع و پایان مدت پرداخت کسور بازنشستگی به همراه میزان آن با درج ایام مرخصی بدون حقوق، غیبت، ایام انفضال موقت و... می باشد. ۲۲

جهت انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی از دیگر صندوق های بیمه ای تأمین اجتماعی به صندوق بازنشستگی کشوری نیز مدارک ذیل مورد نیاز می باشد: الف- اعلامیه بانکی مبنی بر انتقال حق بیمه به صندوق بازنشستگی کشوری ب- فرم مربوط به اطلاعات ایام پرداخت حق بیمه یا کسور بازنشستگی و لیست ریز حق بیمه یا کسور بازنشستگی پ- مدارک مربوط به سوابق خدمت دولتی و تمام وقت بودن خدمت مورد نظر ت- حکم زمان تقاضای انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی و یا حکم تغییر صندوق بازنشستگی، حکم حقوقی قبل از بازنشستگی (بررسی سوابق غیر دولتی). ۲۳

۵- مراحل انجام انتقال اختیاری سوابق بیمه ای

انتقال اختیاری سوابق بیمه ای بر اساس قوانین و مقررات مراحل متعددی دارد. به موجب مواد ۴۶۶ آیین نامه نحوه تغییر صندوق و نقل و انتقال حق بیمه و سوابق بیمه ای بین صندوق های بیمه ای (مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۲۵ هیأت وزیران)، این مراحل به ترتیب عبارتند از:

- ۱-۵- تقدیم درخواست تغییر صندوق و انتقال حق بیمه و سوابق بیمه ای به صندوق بیمه ای مقصد از سوی بیمه شده.
- ۲-۵- ارسال درخواست بیمه شده به صندوق مبدأ از سوی صندوق بازنشستگی مقصد (ظرف مدت یک ماه).
- ۳-۵- محاسبه مبلغ حق بیمه های مربوط (اعم از سهم بیمه شده و کارفرما) از سوی صندوق بازنشستگی مبدأ و اعلام به صندوق مقصد (ظرف مدت یک ماه).
- ۴-۵- محاسبه مابه التفاوت متعلقه توسط صندوق بیمه ای مقصد و اعلام به متقاضی (ظرف مدت یک ماه).
- ۵-۵- ارائه تقاضا از سوی بیمه شده به صندوق بیمه ای مقصد ظرف مدت پانزده روز از تاریخ اطلاع از میزان مابه التفاوت.
- ۶-۵- ارسال تقاضای بیمه شده به صندوق مبدأ از سوی صندوق مقصد.
- ۷-۵- انتقال حق بیمه و سوابق بیمه ای از سوی صندوق بیمه ای مقصد (ظرف مدت یک ماه).

۲۲ ر.ک: «بخشنامه شماره ۱۵ امور فنی: نحوه انتقال حق بیمه از تأمین اجتماعی به سایر صندوق ها و بالعکس».
۲۳ ر.ک: «ضوابط نقل و انتقال حق بیمه و کسورات بیمه ای بین صندوق های بیمه مصوب ۱۳۸۰/۴/۴، هیئت وزیران» و «آیین نامه اجرایی ماده واحده قانونی نحوه تأثیر سوابق خدمات غیر دولتی در احتساب حقوق بازنشستگی و وظیفه و مستمری کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۲/۲/۲۴» و «آیین نامه نحوه تغییر صندوق و نقل و انتقال حق بیمه و سوابق بیمه ای بین صندوق های بیمه ای مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۲۵ هیأت وزیران».

۵- ۸- پرداخت مابه التفاوت از سوی بیمه شده.

۶- چالش ها و مشکلات نقل و انتقال سوابق و حق بیمه های پرداختی

با توجه به مطالب گفته شده و پژوهش های صورت گرفته همچنین با توجه به قوانین و آیین نامه های مکرری که به تصویب رسیده است، باز هم کاستی ها و اشکالات بسیاری در این زمینه حاصل است. همانطور که گفته شد، تبعیض در پذیرش سوابق به ویژه برای سوابق خدمت غیر دولتی و عدم ترتب و انتقال برخی مزایا و خدمات صندوق قبلی هنگام عضویت در صندوق های بازنشستگی مقصد وجود دارد. یکی دیگر از ایرادات، متفاوت بودن نرخ و همچنین دستمزد یا حقوق و مزایای مبنای محاسبه مابه التفاوت متعلقه جهت پرداخت مبلغ مابه التفاوت به صندوق بیمه ای مقصد که در این صورت به نوعی اصل برابری و عدالت در شرایط و اوضاع و احوال یکسان، برقرار نیست. از زمره اشکالات دیگر می توان به تعدد و پراکندگی قوانین و در مواردی، موازی بودن مقررات اشاره کرد، که باعث سردرگمی مجریان همچنین متقاضیان انتقال سوابق بیمه ای و حق بیمه های پرداختی از صندوقی به صندوق دیگر می شود که امر فوق به ویژه برای اشخاص ناآگاه به قوانین و مقررات و حقوق نامناسب می باشد. موضوع مهم دیگر، متفاوت بودن آثار سوابق منتقله اعم از سوابق خدمت دولتی و غیردولتی در برخورداری از مزایای قانونی و همچنین تبعیض در پذیرش آن به ویژه برای سوابق خدمت غیر دولتی می باشد که این امر می تواند با اصل جامعیت که یکی از اصول مهم حقوق تأمین اجتماعی است در تضاد باشد، زیرا به موجب این اصل، احاد افراد جامعه باید بتوانند از غالب مزایای مقرر قانونی نظام تأمین اجتماعی و رفاه اجتماعی بهره مند گردند. همانطور که بیان شد به استثنای مواردی که انتقال سوابق به صورت اجباری رخ می دهد که از جمله دلایل آن می تواند ادغام، انحلال صندوق بیمه ای پیشین و.... باشد و در این موارد اصولاً دولت و یا صندوق بیمه ای مبدأ مابه التفاوت سوابق منتقله را پرداخت می کند، در اکثر مواقع شخص خواهان و متقاضی انتقال سوابق به تنهایی و به صورت متکی بر خود، مابه التفاوت را می پردازد. به عبارت دیگر در این مواقع مشارکت و سهم پایین صندوق های بیمه ای در انتقال میزان حق بیمه یا کسور بازنشستگی موجب می گردد تا سهم بیمه شده در پرداخت مابه التفاوت افزایش یابد. اشکال دیگر عدم انتقال سهم کارفرما است. بر مبنای برخی از قوانین مورد بحث، به هنگام انتقال سابقه، فقط حق بیمه سهم مستخدم منتقل می شود و در نتیجه، ما به ازای سهم منتقل نشده کارفرما به مبلغ مابه التفاوت سهم بیمه شده اضافه می شود. از سری معایبی که وجود داشت، عدم امکان انتقال سوابق توسط بازماندگان بیمه بوده است و به نوعی، در صورت فوت بیمه شده و نیاز به انتقال سوابق بیمه ای برای استفاده از مزایا، بازماندگان نمی توانستند نسبت به این مهم، اقدام کنند. در نتیجه، در بسیاری از موارد، سوابق بیمه شده بلا استفاده می ماند و بازماندگان را از خدمات بیمه محروم می شدند که با تصویب «قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای مصوب ۱۴۰۲» این محدودیت مرتفع شده و بازماندگان نیز قادر به درخواست انتقال سوابق بیمه هستند. با تدقیق در قوانین متوجه خواهیم شد که توجه صرف اقتصادی صندوق ها در محاسبات حق بیمه متعلقه صورت گرفته است، یعنی به هنگام محاسبه مابه التفاوت سهم بیمه شده، فرمول ها به نحوی تنظیم شده که صرفاً صندوق ها متضرر نشوند و حقوق بیمه شده در نظر گرفته نشده است. به همین دلیل در مواردی که دو مبلغ متفاوت قابل تصور است، «مبلغی که بیشتر است» ملاک پرداخت قرار گرفته است. به عنوان نکته آخر در این مبحث باید گفت به نظر می رسد باید در قوانین برای مواردی که انتقال سوابق از سر

ناچاری و اجبار بوده با مواردی که از روی انتخاب و اختیار است فرق گذاشته می‌شد، اما چنین تمایزی تاحدودی رعایت نشده است. با توجه به چالش‌هایی که به صورت مختصر به آنها اشاره رفت، لازم گردید در خاتمه پیشنهادهای ارائه گردد که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه گیری و پیشنهاد

بیمه های اجتماعی با هدف پوشش نیروی کار در برابر ریسک های اجتماعی و اقتصادی از جمله بیماری، از کار افتادگی، بازنشستگی، بیکاری و مواردی از این قبیل پایه گذاری شده‌اند از این منظر نظام سیاستگذار دارای دو جایگاه است: وجه نخست جنبه کنشی دولتها به معنای تأمین رفاه و وجه دیگر جنبه واکنشی دولتها به رفتار شهروندی جامعه است. در این معنا اگر مردم با اقدام قانونی حسب مورد نسبت به پرداخت حق بیمه خود در زمان مقرر اقدام کرده باشند، دولت‌ها موظفند با تأمین مزایای مقرر در قانون، حقوق آنها را تضمین کنند. در اینجا نظام سیاستگذار موظف به تدبیر شرایط قانونی مناسب برای همه شهروندان تا رسیدن به هدف است. در این خصوص باید اشاره کرد «بحث انتقال سوابق بیمه از یک موضوع نسبتاً ساده و قابل حل به بحثی پیچیده در نظام تأمین اجتماعی مبدل شده است. تأمین اجتماعی می‌بایست در تناسب با اشتغال و جریان سیال بازار کار حرکت کرده و پیشگام تأمین معیشت بیمه شدگان باشد؛ با این وصف قوانین کمتر کارشناسی شده و شتابزده همواره به پیچیدگی این مسئله دامن زده و حقوق شهروندی مردم را با چالش مواجه کرده است. موضوع نقل و انتقال سوابق بیمه بین صندوقهای بازنشستگی برای اولین بار در سال ۱۳۶۵ مطرح و پس از آن تغییرات زیادی به خود دیده است. با این حال این قوانین به دلیل ضعفها نتوانسته اند مشکلات نقل و انتقال سوابق را حل کنند»^{۴۴} از جمله چالش‌هایی که اکنون با آنها مواجه هستیم به شرح ذیل است: «۱- تبعیض در پذیرش سوابق به ویژه برای سوابق خدمت غیر دولتی و عدم ترتب و انتقال برخی مزایا و خدمات صندوق قبلی هنگام عضویت در صندوق های بازنشستگی مقصد ۲- متفاوت بودن نرخ و همچنین دستمزد یا حقوق و مزایای مبنای محاسبه مابه التفاوت متعلقه جهت پرداخت مبلغ مابه التفاوت به صندوق بیمه‌ای مقصد ۳- تعدد و پراکندگی قوانین و در مواردی، موازی بودن مقررات، که باعث سردرگمی مجریان همچنین متقاضیان انتقال سوابق بیمه ای و حق بیمه های پرداختی از صندوقی به صندوق دیگر می شود ۴- اختلاف رویه بین صندوق ها ۵- هزینه های سنگین ناشی از مابه التفاوت سهم بیمه شده ۶- عدم احتساب سوابق منتقل شده برای احراز شرایط بازنشستگی ۷- توجه صرف قوانین موجود در جهت نفع اقتصادی صندوق ها و عدم لحاظ حقوق بیمه شدگان»^{۴۵}.

البته، چالش شماره ۲ و ۵ که در بالا به آن اشاره شده است با نوآوری قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه‌ای اشخاص (مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱) حل شده است، زیرا روش «مستمری جمع» در آن پیش بینی شده است که چون در عمل انتقال سوابقی صورت نمی‌گیرد پس محاسبه و پرداخت مابه التفاوت حق بیمه سهم بیمه شده بی معناست و جایگاهی ندارد.

^{۴۴} ر.ک: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال سوابق بیمه یا بازنشستگی بین صندوقهای بازنشستگی، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی، شماره ۲۶۳، صفحات ۱۵۵ تا ۱۶۰، فروردین ۱۴۰۱.

^{۴۵} ر.ک: نامع، منوچهر؛ رضایی، رسول؛ کریمی، مظفر، آسیب شناسی قول نقل و انتقال سوابق بین صندوق های بیمه و بازنشستگی و ارائه پیشنهاد اصلاحی، نشریه گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شهریور ۱۳۹۱، صفحات: ۳۰۹ تا ۳۳۳.

به طور کلی، «افرادی که بنا به هر دلیلی نسبت به تغییر صندوق خود اقدام مینمایند با چند مشکل اساسی روبرو هستند: اول، اینکه باید مابه التفاوت قابل توجهی را بر مبنای محاسبه حق بیمه صندوق های بازنشستگی مقصد (به عنوان مثال این نرخ در صندوق کشوری ۲۲/۵ درصد آخرین حقوق و مزایا است) بپردازند. دوم، در صورتی که فرد در صندوقی دارای سابقه باشد اعم از اینکه سابقه خود را منتقل نموده باشد و یا واجد شرایط بازنشستگی نباشد، در صورت فوت، وراثت وی نمی تواند از سابقه وی استفاده نمایند. سوم، افرادی که دارای سابقه خدمتی در صندوق کشوری بوده ولی به هر دلیل صندوق را ترک نموده اند در صورتی که واجد شرایط سنی نباشند نمی توانند سوابق خود را از صندوق بازنشستگی کشوری به صندوق تأمین اجتماعی انتقال دهند و از مزایای آن استفاده نمایند و حتی از سوابق خود در صندوق کشوری هم نمی توانند بهره ببرند. چهارم، اینکه حین نقل و انتقال میزان سابقه فرد اهمیت می یابد زیرا میزان سابقه مورد نیاز برای مشمولین تأمین اجتماعی ۱۰ سال و برای مشمولین بازنشستگی کشوری حداقل ۲۰ سال است». لازم به یادآوری است که آیین نامه دولت و طرح نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه ای اشخاص که در تاریخ ۱۴۰۱/۷/۱۷ به تصویب رسیده است و با ایراد شورای نگهبان مواجه شده است و در نهایت در تاریخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است، دو مشکل اول را تا حدودی حل کرده اند اگرچه همچنان ذینفع باید در صورت درخواست انتقال سوابق مبلغ معتناهایی را بابت مابه التفاوت پرداخت کند. اما دو مشکل سوم و چهارم پابرجا باقی مانده است. بنابراین در صورتی که قرار است قانونی در این ارتباط وضع شود باید بتواند مشکلات چهارگانه فوق را حل کند طرح پیشنهادی دارای این خصلت نیست چرا که این طرح تفاوت عمده ای نسبت به آیین نامه دولت ندارد. مطابق اصل (۲۹) قانون اساسی دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم خدمات و حمایت های تأمین اجتماعی را برای یک فرد کشور تأمین کند. بر این اساس و در پی نیاز به جابه جایی سوابق برای اولین بار در سال ۱۳۶۵ قانونی برای کمک به نقل و انتقال سوابق تصویب شد. همان گونه که در پژوهش مشخص شد، عمده ترین ضعف قوانین قبلی نادیده انگاشتن حقوق بیمه شدگان بوده است. ضمن اینکه نگارش قانون، به سبب نداشتن جامعیت و مانعیت در برخورد با چالش ها از حل مسئله نانون مانده است. در واقع می توان استنباط کرد که قوانین و آیین نامه های نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی در راستای تحقق اصل ۲۹ قانون اساسی کشور در خصوص افرادی که حق بیمه ایام اشتغال خود را قبلاً پرداخت نموده و اینک صرفاً به بهانه تغییر صندوق بازنشستگی متحمل پذیرش بار مالی با ملحوظ داشتن مشکلات اقتصادی اجتماعی حاکم بر کشور می شوند (فارغ از توانمندی یا ناتوانی مالی و رفاهی متقاضیان) به روز رسانی، نگریده و همچنین از طرفی دولت نیز با تصویب قوانین متناقض میزان اجرای قوانین تصویب شده را در سنوات افزایش می دهد.

پیشنهاد

۱- کلیه صندوق های بیمه و بازنشستگی اعم از صندوق های تأمین اجتماعی کشوری، لشکری و سایر صندوق های خاص بدون لحاظ استثنا باید مکلف باشند در صورت تقاضای بیمه شده بر اساس مقررات خود برای مشمولین حقوق و مزایای بازنشستگی، فوت و از کار افتادگی با لحاظ کلیه سوابق پرداخت حق بیمه با بازنشستگی (اعم از سوابق دولتی و غیر دولتی) نزد سایر صندوق ها اقدام نمایند

۲۶ ر.ک: نامغ، منوچهر؛ موسوی خطاط، محمد؛ خلیلی، علی، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی، نشریه. گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شماره ۱۴۵۰، صفحات ۱۱۲۰ تا ۱۱۴۵، مرداد ۱۳۹۴

و آخرین صندوق می‌بایست در این خصوص اقدام و سایر صندوق‌ها به نسبت سابقه خود، مکلف به تأمین همان نسبت از مستمری تعیین شده در وجه آخرین صندوق باشند. ضمانت اجرای متناسب برای اجرایی شدن این عمل می‌تواند حقوق بیمه شدگان تأمین اجتماعی را محفوظ دارد و از متروک شدن قانون جلوگیری شود. همچنین این موضوع می‌تواند به حذف مابه‌التفاوت حق بیمه سهم بیمه شده نیز کمک کند و بار مالی به بیمه شده تحمیل نگردد تا از این طریق نیز، بیمه شده از انتقال سوابق بیمه‌ای خود منصرف نگردد و بتواند به راحتی، حقوق مکاتبه خود را اعمال کند (که این امر تا حدودی در قانون نقل و انتقال سوابق بیمه یا کسور بازنشستگی بین صندوق‌های بازنشستگی و تجمیع سوابق بیمه‌ای اشخاص مصوب ۱۴۰۲/۰۲/۱۱ به آن اشاره شده است).

۲- «به منظور منطقی نمودن نحوه محاسبه مابه‌التفاوت متعلقه پیشنهاد می‌گردد تا مبلغ مورد نظر بر اساس نرخ صندوق مقصد و حقوق واقعی ایام اشتغال متقاضیان، محاسبه و در نرخ تورم یا سود مشارکت سالیانه کشور ضرب یعنی ارزش گذاری مرکب و به شرح زیر اقدام گردد:

الف) چنانچه تغییر وضعیت متقاضیان ناشی از انتقال و تغییر ساختار سازمانی باشد، مبلغ محاسبه شده توسط دستگاه پرداخت گردیده و کلیه سوابق اعم از منتقله و سوابق صندوق مقصد عیناً در احراز شرایط برای بازنشستگی لحاظ گردد.

ب) چنانچه تغییر وضعیت ناشی از اراده فرد و به واسطه، اخراج استعفا، انفصال، باخرید و... باشد، مبلغ محاسبه شده توسط شخص پرداخت و شرط ۱۰ سال سابقه یا ۲۰ سال سابقه در صندوق مقصد به منظور بهره‌مندی از سوابق منتقله الزامی گردد.»^{۲۷}

۳- می‌توان قانونی تحت عنوان پیشنهادی «قانون جامع جایگزین قوانین مرتبط با نقل و انتقال سوابق حق بیمه و کسورات بیمه‌ای بین صندوقهای بیمه و بازنشستگی» به تصویب رساند و از پراکندگی و تعدد قوانین در زمینه نقل و انتقال سوابق بیمه‌ای نظام تأمین اجتماعی و بدین ترتیب از سردرگمی مجریان و متقاضیان انتقال سوابق بیمه نا آگاه به قوانین و آئین نامه‌های مختلف، جلوگیری کرد.

۴- با توجه به طولانی بودن زمان و پیش بینی شدن فرصت‌های پانزده روزه، یک ماهه و سه ماهه در قوانین و نیز فرآیند پیچیده جهت انتقال سوابق بیمه بین صندوق‌های بازنشستگی، تعیین سامانه الکترونیکی جامع جهت دریافت درخواست‌های انتقال سوابق و حق بیمه‌ها و تایید آن درخواست‌ها به صورت الکترونیکی و برخط می‌تواند از تشریفات بی‌مورد و همچنین اتلاف وقت بیمه شدگان و صندوق‌های بیمه جلوگیری کند و روند انتقال را تسریع بخشد.

فهرست منابع فارسی

- ۱- بادینی، حسن؛ رستمی، مرتضی، حقوق تأمین اجتماعی، شرکت سهام انتشار، چاپ اول، سال ۱۴۰۱، تهران.
- ۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال سوابق بیمه یا بازنشستگی بین صندوقهای بازنشستگی، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی، شماره ۲۶۳، صفحات ۱۵۵ تا ۱۶۰، فروردین ۱۴۰۱.
- ۳- شکوری، مهدی، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر رضایتمندی بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی از مقررات قانونی مربوط به نقل و انتقال سوابق بیمه‌ای از سایر صندوقهای بازنشستگی، فصلنامه تأمین اجتماعی، شماره ۵۰، صفحات ۱۳۷ تا ۱۵۵، زمستان ۱۳۹۷.

^{۲۷} ر.ک: ورنوس، کیاندرخت، بررسی مسائل و مشکلات اجرای قانون نقل و انتقال حق بیمه با بازنشستگی در سازمان تأمین اجتماعی، فصلنامه تأمین اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۵، ص ۱۴۶.

- ۴- آهوئی، عبدالرضا، واکاوی قوانین و مقررات مشکلات نقل و انتقال کسور حق بیمه بین صندوقهای بازنشستگی، واحد مطالعات بیمه‌ای مؤسسه حسابرسی صندوق بازنشستگی کشوری، صفحات ۲۲ تا ۳۵، ۱۳۸۹.
- ۵- ورنوس کپورچال، ک، بررسی مسائل و مشکلات اجرای قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی در صندوق تأمین اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، ۱۳۹۱.
- ۶- ورنوس، کیاندهخت، بررسی مسائل و مشکلات اجرای قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی در صندوق تأمین اجتماعی، فصلنامه تأمین اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۵، صفحات ۱۳۹ تا ۱۵۰، ۱۳۹۲.
- ۷- مالکی، محمدرضا؛ برسیاه، وحیده، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال سوابق بیمه یا بازنشستگی بین صندوقهای بازنشستگی، نشریه گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شماره ۱۱۲۴، صفحات ۵۶ تا ۶۲، مرداد ۱۴۰۱.
- ۸- نامغ، منوچهر؛ موسوی خطاط، محمد؛ خلیلی، علی، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی، نشریه گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شماره ۱۴۵۰، صفحات ۱۱۲۰ تا ۱۱۴۵، مرداد ۱۳۹۴.
- ۹- معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی دفتر مطالعات اجتماعی، اظهار نظر کارشناسی درباره: طرح نقل و انتقال سوابق بیمه یا بازنشستگی بین صندوقهای بازنشستگی، نشریه گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شماره ۱۴۷، صفحات ۳۷۲ تا ۳۷۶، دی ۱۴۰۰.
- ۱۰- معصومی، علی اکبر؛ هاشمی، سید محمد؛ رستمی، ولی، امکان سنجی جمع‌شدن صندوق های بازنشستگی در نظام تأمین اجتماعی ایران، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، شماره ۶۸، صفحات ۸۵ تا ۱۱۰، پاییز ۱۳۹۹.
- ۱۱- نامغ، منوچهر؛ رضایی، رسول؛ کریمی، مظفر، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، آسیب‌شناسی قوانین نقل و انتقال سوابق بین صندوق های بیمه و بازنشستگی و ارائه پیشنهاد اصلاحی، نشریه گزارش های کارشناسی (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی)، شماره ۱۲۵۵۵، صفحات ۳۰۹ تا ۳۳۳، شهریور ۱۳۹۱.

فهرست منابع انگلیسی و سایت ها

- ۱۲-Kortleve, Niels. & Others, European Supervision of Pension Funds: Purpose, Scope and Design, Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netherlands: Tilburg University, 2011).
- 13-ILO, Merger of Pension Fund to form a Single Entity Complete in Kazakhstan, available at: http://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_246157/lang-en/index.htm, (12/04/2017) (2013).
- 14-Bali, Azad Singh and Asher, Mukul, G, "Coordinating Healthcare and Pension Policies: An Exploratory Study", ADBI Working, Paper No. 374, (2012).
- 15-<https://srvcies.cspf.ir-report>
- ۱۶- <https://www.heyvalaw.com/web/articles/view/3184/%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%84-%D8%B3%D9%88%D8%A7%D8%A8%D9%82-%D8%A8%DB%8C%D9%85%D9%87.html>
- 17- <https://www.tamin.ir/News/Item/5151>

Explaining and investigating the transfer of records and paid contributions in the Iran's social security system

Sayyed Mohammad Ayati Najaf Abadi²

Abstract

In the social security system, the transfer of insurance records between insurances and pension funds can be considered from two aspects. The first aspect is related to the frequent and unregulated transfers between funds can disrupt record keeping, insurance calculations, and funds' resources and expenses, and the second one is related to the existence of excessive legal or executive obstacles against the insured to transfer their records. It can damage their legal rights and increase their dissatisfaction. Also, the transfer of insurance records can be divided into optional and mandatory depending on whether it is insured or not, although recently, another method is called "collective pension" in the law on transfer of insurance records or pension deduction between funds. Pensions and consolidation of insurance records of individuals, it is predicted that individuals can use the benefits (retirement pension, disability and death) of their insurance records in different funds without transferring their insurance records. That these methods have different conditions and effects. Currently, insured individuals of all insurance and pension funds are facing serious problems in transferring their insurance records. Existence of numerous and scattered laws, differences in procedures between funds, heavy costs due to the difference in the amount of the insured share, not including the transferred records to meet the retirement conditions, only paying attention to the existing laws for the economic benefit of the funds, and not considering the rights of the insured, lack of the possibility of transferring unofficial service records of employees, etc., is one of the things that has caused many problems for the insured and the funds and has led to confusion, uncertainty and mental confusion for some of the active forces of the society. Since the insurance records of the insured are very important in meeting the conditions for establishing obligations and providing services and benefits for the funds and as a result the living conditions of the insured and their families, it is necessary to amend the laws and regulations in such a way that the rights of the insured are not violated. To prevent the transfer of records, and at the same time, the insurance regulations and the economic interest of the funds should also be observed. In the current research, considering the challenges and shortcomings that were briefly mentioned, it was deemed necessary to present suggestions for further consideration.

² Master's student in financial law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: mohammad.ayati@ut.ac.ir
ORCID ID: [0000-0002-9404-9133](https://orcid.org/0000-0002-9404-9133)

8th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

Archive of SID

07 June 2023 - Tehran

هشتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۱۷ خرداد ۱۴۰۲ - تهران

Key words: «Transfer of insurance records, collective pension, transfer conditions, transfer effects, documents and procedures, challenges»